

Juryrapport Phares du Nord 2019/20

Voor de achtste keer reiken het Nederlands Letterenfonds en het Vlaams Fonds voor de Letteren de prix Phares du Nord uit. De eerste prijs bekroonde, veertien jaar geleden, het vertaaloeuvre van Philippe Noble. De tweede, twaalf jaar geleden, viel toe aan Annie Kroon voor haar vertaling van *Madame Bentinck, l'indiscreète* van Hella S. Haasse. Tien jaar geleden werd de prijs gegeven aan Anita Concas voor haar vertaling van *La maison de la mosquée* van Kader Abdolah, acht jaar geleden was de bekroning voor Bertrand Abraham voor zijn vertaling van *En route vers la fin*, zijn vertaling van *Op weg naar het einde* van Gerard Reve; zes jaar geleden koos de jury voor Alain van Crugten en zijn vertaling van *Mamma Medea* van Tom Lanoye. Vier jaar geleden ging de prijs naar Isabelle Rosselin voor haar vertaling *Villa avec piscine* van Herman Koch. Twee jaar geleden tenslotte werd de prijs toegekend aan Mireille Cohendy voor *Une heure avant minuit*, voor haar vertaling van de roman *Een dwaze maagd* van Ida Simons.

Ditmaal boog de jury zich over de vertaalde werken die verschenen in de periode 2017 - 2019. De jury had de taak een keuze te maken uit een oorspronkelijke lijst van een zeventigtal vertalingen van Nederlandse en Vlaamse romans, non-fictie en kinderboeken. Die zeventig titels waren vertaald door meer dan twintig vertalers.

In eerste instantie bekeek de jury de lijst van gepubliceerde titels en selecteerde een aantal kandidaten die niet alleen in die periode een of meerdere interessante werken hadden vertaald, maar die ook konden bogen op een omvangrijker vertaaloeuvre, waardoor de jury het aantal kandidaten reduceerde tot vier.

Het Letterenfonds zorgde voor vertalingen van minstens twee relevante titels per vertaler, waarna de vergelijkingen en de discussies, eerst per mail, vervolgens in persona, van start gingen. De jury kwam opmerkelijk snel tot een unaniem oordeel.

Er was één vertaalster die in de betreffende periode werk vertaalde van twee fictie auteurs en een kinderboekenschrijver. Een daarvan was een literaire roman van hoge kwaliteit, met een internationale literaire context.

Hoewel de jury ook onder de indruk was van het niveau waarop het werk van de andere auteurs vertaald waren, besloot zij unaniem de vertaalster de prijs toe te kennen voor haar vertaling van *Jij zegt het* van Connie Palmen, in het Frans verschenen bij uitgeverij Actes Sud, in de Collection des Lettres néerlandaises van Philippe Noble, onder de titel *Ton histoire. Mon histoire*.

In de roman, een monoloog van 250 bladzijden, horen we de stem van de Engelse dichter Ted Hughes, die vertelt over de verwoestende liefde die hij koesterde voor zijn vrouw, de Amerikaanse dichteres Sylvia Plath. Samen vormden zij een beroemd liefdespaar uit de moderne literatuur. Niet alleen om hun dagboeken, romans, brieven en gedichten. Maar vooral door de zelfmoord van Sylvia Plath op 11 februari 1963.

Haar echtgenoot Ted Hughes werd door velen beschouwd als de moordenaar van zijn vrouw. Als een monster dat, omdat hij Sylvia ontrouw was geweest en verliet, haar rücksichtslos de dood had ingedreven. Die verdenking heeft zijn verdere leven tot een hel gemaakt, schrijft Palmen. Hij moest toezien hoe zijn leven werd tot “een modderstroom van apocriefe verhalen, valse getuigenissen, roddels, verzinsels, mythen, hoe onze ware, complexe personages werden vervangen door clichématige personages, vernauwd tot simpele imago’s, op maat gesneden voor een sensatiebelust lezerspubliek.”

Palmen geeft Ted Hughes een stem. Ze spreekt *zijn* taal der liefde, vertelt over de prille, schitterende, verliefde tijd, maar ook over de woeste waanzin die in zijn vrouw was gekropen. Over zijn angsten en verlangens, die hij op haar projecteerde. Over de woede en het verdriet. Steeds dieper graaft Palmen zich zijn hart binnen. Haar taal raakt bevangen door de taal van Hughes. Zij *wordt* hem.

Geen wonder dat het een uitzonderlijke inspanning heeft gevegd om deze taal van wanhoop, van schoonheid, van passie en desillusie in het Frans te vertalen.

De jury was bijzonder onder de indruk van de fantastische manier waarop de vertaalster deze hooglitteraire, complexe roman heeft vertaald. Lange passages met veel alliteraties zijn in het Frans in mooie, vloeiende zinnen weergegeven, met respect voor toon, register en klank. De sfeer en het ritme van de vertaling sluiten naadloos aan bij het literaire vocabulaire van Connie Palmen. De vertaling zit vol vindingrijke, levendige vondsten en getuigt in ieder opzicht van rijke woordenschat en elegante zinnen die ook het origineel kenmerken, zoals:

Ze holde weg van de kauwende onverschilligen, liep een warm en klam New York in, zocht de koelte van de ondergrondse op en ging op een bank zitten van waaruit ze een klok kon zien.

Elle s'était enfuie, laissant les indifférentes à leur mastication, avait marché dans la touffeur de New York, recherché la fraîcheur d'un métro, et s'était assise sur un banc d'où elle pouvait voir une horloge.

De vertaalster is erin geslaagd de vele allitererende zinnen mooi weer te geven. Daarbij is 'l'esprit du texte' bewaard gebleven. Een voorbeeld:

Ze was een zoetgeurend vat vol venijn
Elle était un fût de venin aux effluves suaves.

Een voorbeeld van een creatieve oplossing voor een lange, complexe zin:

En met een mengeling van compassie en genoegdoening las ik hoe ze door de conciërge werd binnengelaten in het Parijse appartementengebouw van de rivaal die ik niet ken – nooit zal leren kennen, die op een jaloersmakende manier onvindbaar bleef voor alle snuffelende biografen en hooggeschoolde lijkenpikkers – en daar de knisperende luchtpostenveloppen met haar pagina's lange smeekbeden ongeopend en achteloos neergesmeten aantrof.

Et dans un mélange de compassion et de satisfaction revancharde, j'ai lu que la concierge l'avait laissée pénétrer dans l'immeuble parisien du rival que je ne connaissais pas – que je ne connaissais jamais, qui resterait introuvable pour tous les biographes fureteurs et autres charognards hautement qualifiés, ce dont je l'enviais – et qu'elle avait trouvé nonchalamment jetées sur le sol, froissées et non décachetées, les enveloppes de la poste aérienne contenant ses longues suppliques.

In de vertaling is bovendien steeds het ritme van de origineel terug te vinden:

Ze had iets van een goddienstfanaticus, dat jakkerende verlangen naar een hogere vorm van zuiverheid, de heilige en gewelddadige bereidheid zichzelf – haar oude, valse zelf - op te offeren, te vermorden, zodat ze opnieuw geboren kon worden, schoon, vrij, en bovenal echt.

Elle avait quelque chose d'une fanatique religieuse, un besoin impérieux de pureté absolue, une disposition violente et sacrée à s'immoler - à immoler son vieux Moi erroné, à le détruire pour renaître, purifiée, libre, et surtout, authentique.

Het zijn maar enkele van de vele voorbeelden die de jury had kunnen geven. Ze illustreren waarom zij de prix des Phares du Nord 2019/2020 toekent aan Arlette Ounanian, voor haar vertaling *Mon histoire. Ton histoire.* van Connie Palmen.

Danielle Bourgois, Mireille Cohendy en Margot Dijkgraaf

januari 2020